

FUNDACIJE I ZGRADE OBITELJI MARTINIS MARCHI U SPLITU

Stanko Piplović

UDK: 929.52 Martinis-Marchi 061.23 (497.5 Split)“18/19“

Izvorni znanstveni rad

Stanko Piplović

Kaštelanska 2, 21000 Split

stanko.piplovic@gmail.com

Na osnovu arhivskih dokumenata iznose se podaci o nekretninama Fundacije Martinis Marchi koja je djelovala u sklopu Javne dobrotvornosti na prijelazu XIX. u XX. stoljeće. Prati se tijek izgradnje njenih zakloništa za siromašne u što su uložena znatna sredstva. Analizira se njihov funkcionalni ustroj i arhitektonska rješenja kao dijela kulturnog nasljeđa grada Splita.

Ključne riječi: Split, obitelj Martinis Marchi, arhitektura, karitativna djelatnost, zgrade, zakloništa.

Prve službene ustanove u Dalmaciji za pomaganje siromašnima ustanovljene su za francuske uprave 1812. godine. Njihovo je ustrojstvo preinačeno 1818, a odlukom austrijskog cara 1843. bila je dobrotvornim zavodima dodijeljena trećina dobara ukinutih bratovština. Konačno je Dalmatinski sabor 1876. godine izglasao o tome poseban zakon. Njime je predviđeno da se u svakom glavnom mjestu općine ima ustanoviti Povjerenstvo javne dobrotvornosti. Na čelu su im bili odbori u kojima su se nalazili biskupi ili župnici, članovi Zemaljskog odbora i općinskih vijeća. Izdržavanje ustanova pomagali su zakladama imućniji građani, posebno oporučnim ostavštinama u nekretninama i novcu.¹

1 Antun Kisić: *Povjerenstva javne dobrotvornosti*. Split, 1928. 3-6.

Jedna takva je bila istaknuta obitelj Marchi porijeklom je iz Bola na otoku Braču.² Prvi poznati njezin član bio je Nikola koji se preselio u Split vjerojatno krajem XVI. stoljeća. Bio je ugledna i bogata osoba. U gradu je obnašao javne dužnosti. I neki drugi članovi su se istakli i stekli veliko bogatstvo. Od njih je među znamenitijima bio Ivan Petar Marchi rođen u Splitu 1663. godine. Održavao je veze s mnogim uglednicima i mnogo putovao po europskim metropolama. Bio je jedan od osnivača *Ilirske akademije*. Preminuo je 25. ožujka 1733. u Veneciji. Bio je zadnji potomak obitelji Marchi. Oporukom 1731. godine ostavio je svu imovinu sinu nećakinje Vicence i Ivana Martinisa iz Bola na Braču. Kako bi održao uspomenu na obitelj, nasljednik je dodao svom prezimenu i prezime Marchi. Ni braća Ante, Oktavij i Ivan Petar Martinis Marchi nisu imali muških nasljednika pa su najveći dio svog imetka, više od 100.000 forinta, ostavili u korist siromaha grada Splita. Tako je utemeljena zaklada *Casa di industria e ricovero Martinis Marchi* koja je bila u sastavu *Javne dobrotvornosti (Pubblica beneficenza)*.³ To je bila karitativna ustanova za smještaj i prehranu siromaha kojom je upravljalo devetočlano povjerenstvo na čelu kojeg je bio biskup Marco Calogera kao predsjednik i tajnik Ivan Manger.⁴

STOJNA KUĆA

Marchijevi su bili vrlo imućni. Na današnjoj Mihovillovoj širini u južnom dijelu splitske povijesne jezgre nalazi se njihova stojna kuća. Vjerojatno su u drugoj polovici XVI. stoljeća kupili gostinjac na tome mjestu i u njemu se naselili. S vremenom su preuređivali zgradu i kupovali druge zgrade u blizini. Drugi i treći kat su izgleda podigli koncem XVII. stoljeća. Velika građevina podignuta blizu vanjske strane zapadnog obodnog zida Dioklecijanove palače imala je tri kata, potkrovlje s vidikovcem. Njezino

2 U Državnom arhivu u Splitu čuva se opsežna rukopisna ostavština obitelji Martinis Marchi i Javne dobrotvornosti. Za ovaj rad korišteni su dokumenti sa signaturom HR DAST-87, kutija 9/ 76 i 10/77.

3 Danica Božić-Bužančić: Inventar obitelji Ivana Petra Marchia osnivača Ilirske akademije u Splitu. Građa i prilozi za povijest Dalmacije, Split 1980. sv. 10, 79-85. – Arsen Duplančić: *Sudbina knjižnice splitske obitelji Martinis-Marchi*. Knjižnica splitske obitelji Martinis-Marchi. Split 2001. 8-15.

4 Regolamentoo interno per la commissione di Pubblica beneficenza di Spalato. Zara, 1878. 3.

glavno pročelje okrenuto zapadu ima obilježja suzdržanog baroka. Unutrašnjost joj je opremljena bogatim namještajem s brojnim umjetničkim slikama. S njezine sjeverne strane prislonjena je barokna crkvice sv. Mihovila. Kuća je bila spojena s crkvom. Iz jedne njezine prostorije ulazilo se na mali kor odakle su Marchijevi slušali misu. Koncem XVII. stoljeća oltar posvećen Gospi povjeren je brizi te obitelji. Početkom XIX. stoljeća kuća je u vlasništvu obitelji Martinis, nasljednika Ivana Petra Marchija. Kasnije je preuređena u hotel *Salonae*. Osim te zgrade u gradu Marchijevi su imali i ladanjsku kuću u predgrađu Dobri koja im je vjerojatno služila za dokolicu i spremište vezano za njihove posjede.

PRVO ZAKLONIŠTE

Ivan Petar Marchi nastojao je u Splitu utemeljiti dva odgojna zavoda za siromašne djevojčice i dječake. U tu svrhu ostavio je dio svog imetka. Ali taj njegov naum ostvarili su tek njegovi nasljednici braća Oktavij i Ivan Petar Martinis Marchi.

Josip De Marchi pokrenuo je pitanje gradnje zakloništa za siromahe. (*La casa d industria e ricovero ai poveri di Spalato*). Međutim, on nije imao nikakvu rodbinsku vezu sa spomenutim Marchijima. Njegov otac je iz Italije, a Josip je rođen u Splitu 1811. gdje je i preminuo 1895. godine. Prikupljao je građu o Splitu. Svoj prijedlog za gradnju dostavio je 22. ožujka 1864. godine Povjerenstvu Javne dobrotvornosti. Zemljište za gradnju nalazilo se uz državni put prema Solinu, blizu kuća Tudorić, sjeverno od težačkog predgrađa Manuš. Pripadalo je Javnoj dobrotvornosti, a površina mu je iznosila 2867 klaftera četvornih. Na sjevernoj strani je put za Plokite, a u sjeverozapadnom kraju parcela u vlasništvu Splitskog kaptola veličine 829 četvornih klaftera. To je položaj na križanju današnje Ulice Domovinskog rata i Vukovarske ulice. Marchi je smatrao da bi obje čestice u dužini od oko 70 klaftera uz državnu cestu i ukupne površine 3700 klaftera četvornih trebalo upotrijebiti za gradnju. Ako Kaptol ne bude želio prodati svoje zemljište, postojala je mogućnost da se ustupi u trajni najam. Površina ujedinenog zemljišta bila bi dovoljna za zgradu, a uz nju bi se mogao urediti vrt koji bi mogli obrađivati sami štićenici. Tome bi pogodio i vodovodni kanal koji je nekada u antici opskrbljivao Dioklecijanovu palaču. Pored toga u neposrednoj blizini s južne strane nalazio se kamenolom s kamenom izvrsne kvalitete, što bi smanjilo troškove gradnje. Budući da se u gradu malo gradilo, zidari i mnogi radnici su bili bez posla, stoga su

se lako mogli naći graditelji. U gradu su postojali i sposobni inženjeri, a među njima i Dujam Karaman, član Povjerenstva. Sve su to bili povoljni uvjeti pa se računalo da bi se zgradu moglo završiti već 1865. godine. Bilo je i prijedloga od Antonija Bajamontija da se za početak gradi privremena zgrada zbog nedostatka novca. Tome se usprotivio De Marchi navodeći da bi se takvo rješenje pretvorilo u trajno. Prema njegovim kalkulacijama u blagajni Javne dobrotvornosti bilo je 25.000 forinta. Pored toga u Splitu je bilo mnogo darovatelja, što je bilo dovoljno za konačnu gradnju. Raspravljalo se treba li zgradu predvidjeti samo za smještaj siromaha ili u njima trebaju biti i radionice.⁵

Pripremni radovi na zgradi počeli su 1864. Koncem te godine vadio se kamen miniranjem. Dana 30. srpnja 1865. godine položen je temeljni kamen. Tom je prilikom govorio Josip De Marchi. Kritizirao je staru upravu Povjerenstva za slabo vođenje poslova fundacije na čelu koje je bio načelnik dr. Antonio Bajamonti. Oko toga razvila se među njima polemika preko novina i posebno izdane brošure.⁶ Radovi su nastavljeni. Tada su kamenje za zidanje isporučivali i Paolo Busillo te Dojmo Dragon. Više od pet godina poslove je vodio inženjer i profesor dr. Francesco Locati. Njemu je 1865. za projekt isplaćeno 150 forinta.⁷ Svečano otvorenje Zakloništa bilo je 4. lipnja 1871. godine.⁸ Godine 1878. donesen je Pravilnik i unutarnji

5 Giuseppe de Marchi: *La casa d industria e ricovero ai poveri di Spalato*. Zara 1864. 16-22. - *Dall onorevole dr. Bajamonti riceviamo il seguente scritto*. Il Nazionale 28. V. 1864. 3.

6 Antonio Bajamonti: *Sulla relazione letta dal sig. Giuseppe Demarchi in occasione della benedizione della prima pietra fondamentale della Casa di ricovero ed industria in Spalato*. Split 1865.

7 *Lista Settimanale*. Sačuvan je već broj lista s popisima radnika koji su bili zaposleni u kamenolomu kroz 1864. i 1865. godinu. - Locatijeva potvrda o primitku novca 28. IX. 1865. Kut 9.

8 *Svečano Otvorenje kuće radionice i zaklonice u Splitu*. Split 1871. - Inženjer Francesco Locati došao je u Split sredinom XIX. stoljeća iz Venecije i radio kao općinski inženjer u doba načelnika Šimuna Michielija Vitturija. Za to vrijeme radio je na uređenju ulica u gradu i predgrađima, obale u sjeveroistočnom dijelu gradske luke, lukobrana, pripremanje za gradnju vodovoda, kazališta na Marmontovoj poljani, klaonice, otvaranju Zlatnih vrata Dioklecijanove palače i plinare i mnogim drugim poslovima. Uz ostalo projektirao je zgradu Biskupskog sjemeništa i radio na prvom urbanističkom planu grada Splita. Za zalaganje oko izgradnje prvog Zakloništa Povjerenstvo Javne dobrotvornosti udijelilo mu je posebnu pohvalu. Pier Maria de Grisogono:

postupak Zakloništa Martinis-Marchi u Splitu u kojemu su bile odredbe o svrsi, upravi, podučavanju, primanju u Zavod, postupak s šticienicima i njihovim dužnostima, prehrani, spavaonicama, šetnjama i dopustima, pobožnim djelima i drugim pitanjima. Potpisao ga je predsjednik biskup Marko Kalogjera.⁹

Zgrada se sastojala od prizemlja, kata i tavana. Imala je središnji dio te dva bočna krila. Iznad sredine krova izdizala se manja nadogradnja koja je imala funkciju belvedera. Vanjski zidovi su od bračkog bijelog kamena. Njezino stanje je početkom XX. stoljeća bilo loše. Glavno pročelje je okrenuto na zapad na kojemu je bio ulaz. Dvoja široka stubišta od bijeloga bračkog kamena vodila su do ulaza jer se u početku zgrada sastojala od dva dijela i ugošćavala siromahe obaju spolova bez obzira na godine. S te strane četiri velika luka ukrašavala su bočna krila. Njihov gornji dio bio je ostakljen, a donji dio od drva. Pokrov je od kupe kanalice. Na sva četiri ruba krova nalazilo se 10 prozora koji su se dizali na vrhu i činili luminare.

Prizemlje je sadržavalo prostrani atrij i hodnik, 9 velikih prostorija, 2 manje sobe i 6 zahoda, na svakoj strani po 3. Hodnik u središnjem dijelu prizemlja je prekriven bačvastim svodom, a oni u krilima križnim. Podovi su popločani kamenom s Brača. Prvi kat je imao 8 velikih sala i manjih salona, 3 velike sobe, 2 male, hodnik i 6 zahoda. Na stambenom potkrovlju su bila 3 mala salona koja su služila kao spavaonice i 2 prostorije za boravak i zahode. Pod prvog kata i potkrovlja je od jelovih ploča. Kasnije su tu bili smješteni samo dječaci. Okolno zemljište je dobrim dijelom zasađeno lozom. Ograđeno je prema cesti i sjeveru zidom od domaćeg kamena složenog u redovima, a s drugih strana zidom usuho. Na sve tri strane su bila ulazna vrata. Na južnoj strani je bunar s kruništem od jednog komada bijelog kamena. Površina koju je pokrivala zgrada je 1058 m četvornih, a terena 11.428 m četvornih. Njihova ukupna vrijednost, po procjeni vještaka Ivana Tomića iz 1910 godine, bila je 299.978 kruna.¹⁰

Il quattro giugno 1871. nelle memorie di Spalato pel passaggio dei poveri nello stabilimento di ricovero ed industria Martinis-Marchi. Spalato 1871. 23. . – Simeone de Marchi Vitturi: Nell atto di prender congedo dal municipio. Venezia 1859. 3-15.

9 *Pravilnik i Unutarnji postupak za blago zavodnu kuću zaklonice, radnje i zaklona ustanovljenje Martinis-Marchija u Spljetu. Zadar 1878.*

10 *Relazione di stima. Split 28. I. 1910. kut. 10.*

Krov je s vremenom dotrajavao pa ga je trebalo obnoviti. Nacrt je 14. kolovoza 1881. godine napravio poduzetnik Andrija Perišić. Predviđena je njegova potpuna obnova uz povećanje nagiba, što je po predračunu zapadalo 5.775 forinta. Projekt je 1882. poslan Dalmatinskom namjesništvu na odobrenje. Uz izmjenu krova tražilo se i povećanje zgrade Zakloništa produženjem njezinih bočnih krila. Tehnički elaborat za to izradio je inženjer Giorgio Marcocchija na osnovi kojeg su radovi po predračunu stajali 16.500 forinta. Odatle je elaborat 5. srpnja proslijeđen Zemaljskom odboru u Zadru uz napomenu da je honorar koji je tražio Marcocchija prema normama za arhitektonske poslove civilnih inženjera pretjeran pa bi ga trebalo smanjiti. Nakon toga Zemaljski odbor je ovlastio Povjerenstvo Javne dobrotvornosti da s obzirom na hitnost obnove krova to učini načinom za koji smatra da je najpogodniji. U vezi s traženjem produženja krila zgrade Zakloništa primijećeno je da ta potreba nije dovoljno obrazložena glede broja štíćenika pa se ne može izdati suglasnost.¹¹

Radovi na obnovi krova ponuđeni su Perišiću 28. veljače 1883. godine. Počeli su 13. svibnja 1884. godine. Nadzornik je bio Vicko Vušković. Ukupni troškovi su se popeli na 6919 forinta.¹² Nastavljeno je dopisivanje o sklapanju ugovora. U vezi s tim Zemaljski odbor je 15. rujna obavijestio Javnu dobrotvornost kako u troškovniku nedostaju podaci o kvaliteti i količini radova koji se trebaju izvesti. Bez toga se nije mogla izdati suglasnost na ugovor. Dana 24. kolovoza Povjerenstvo je ponovno javilo Odboru da je krov u vrlo lošem stanju jer je slabo napravljen. Prokišnjavao je pa ga je trebalo što prije popraviti. Radilo se o velikom trošku od 7922 forinte koji se namjeravao pokriti u više godina, a za prvu godinu je osigurano 1000 forinta. Perišić bi izveo radove još iste godine, ali nije inzistirao da mu se odmah plati. U svibnju 1882. upućen je novi izvještaj u Zadar koji je dopunjen traženim pojedinostima. Sada je navedeno da bi pokrov postojećeg dijela zgrade iznosio 5.848 forinta, a produženje bočnih krila još 17.647, tj. ukupno 23. 495 forinte. Naime, planiralo se graditi krila kako bi se osigurao prostor za rad štíćenicima u Zakloništu, a ne izvan njega. Molilo se da se projekt potvrdi, tim više što se ing. Marcocchija, voditelj splitske građevinske ekspoziture već složio. Zemaljski odbor se obratio Namjesništvu

11 Dopis Namjesništva Zemaljskom odboru 5. VII. 1882. - Dopis Zemaljskog odbora Povjerenstvu Javne dobrotvornosti 11. VII. 1882. Kut 9.

12 *Riasunto delle spese incontrate e preventate nel ristaurato del tetto della pia casa.* Dokument bez datuma vjerojatno iz 1884. Kut. 9.

za pregled elaborata. Iskaz povećanog troška u odnosu na raniji izvještaj rezultiralo je daljnjom odgodom. Radovi su trajali gotovo pet mjeseci i završeni su 8. listopada 1882. godine.¹³

Neki posebni događaji zaprijetili su normalnoj funkciji Zakloništa. Godine 1869. izbio je ustanak u Boki kotorskoj zbog negativnog odnosa austrijskih vlasti prema stanovništvu i povrede njihovih starih povlastica. I nakon sporazuma nemiri su nastavljeni. Nova mobilizacija vojske pripremala se 1878. Za eventualni novi sukob trebalo je osigurati pozadinsku logistiku. Jedna od takvih mjera bio je zahtjev vojnih vlasti Povjerenstvu Javne dobrotvornosti da se u Zaklonište u Splitu usele vojnici. Računalo se da bi se u zgradu moglo smjestiti 100 ljudi bez smetnje za život u njoj. Od Općine je zatraženo da se prostorije pripreme do 19. svibnja. Na to se Povjerenstvo obratilo Kotarskom poglavarstvu, vojnom zapovjedništvu u Splitu i Općinskoj upravi, navodeći da to nije moguće, jer je prijetila opasnost za zdravlje štíćenika. Prisutnost vojske ne bi bila prikladna jer su u Zakloništu bili pored staraca, djevojčice i dječaci. Predloženo je da se pogledaju druge prostorije u gradu, posebno ima li mjesta u postojećim vojarnama.¹⁴

Zbog daljnjeg pogoršanja gospodarskih i političkih prilika 1882. izbio je i drugi ustanak u Krivošijama, a pobunili su se i Hercegovci. Došlo je do žestokih okršaja. I ovom prilikom zahtijevalo se da se Zaklonište bude li potrebe stavi na raspolaganje vojsci. Vojno povjerenstvo je pregledalo zgradu kako bi utvrdilo mogućnost da se u nju smjesti privremena bolnica za trajanja ratnih operacija u Hercegovini i Krivošijama. Tu se namjeravalo liječiti oboljele od kožnih i zaraznih bolesti. Povjerenstvo Javne dobrotvornosti je i ovaj put izjavilo da su u zgradi smješteni starci i siromasi koje se nema gdje drugdje preseliti. Osim toga upravo su se pripremali radovi na krovu koje je trebalo hitno izvesti jer je u unutrašnjost prodirala kiša. U tom smislu upućen je dopis vojnom zapovjedništvu u Splitu. Oko tog pitanja angažirale su se i druge vlasti. Splitsko kotarsko poglavarstvo zatražilo

13 Sačuvan je nacrt krova iz 1881. koji je napravio Perišić, a sadrži tlocrt i dva presjeka s naznakama postojećeg stanja i prijedlogom za novo rješenje. Dopis Javne dobrotvornosti Zemaljskom odboru 24. VIII. 1911. - Dopis Zemaljskog odbora Povjerenstvu Javne dobrotvornosti 15. IX. 1881. - Dopis Javne dobrotvornosti 28. V. 1882. i odgovor 6. VI. 1882. Kut. 9.

14 *Nota.* Dopis Načelnika Splita Povjerenstvu javne dobrotvornosti, 14. VI. 1878. Kut. 9.

je 8. ožujka od Povjerenstva Javne dobrotvornosti da se izjasni u koliko bi se vremena moglo isprazniti Zaklonište za slučaj potrebe jer u Splitu nije bilo drugih pogodnih prostorija. Povjerenstvo je zaključilo na sjednici 10. ožujka da bi prethodno trebalo ispitati gdje bi se tada moglo preseliti štitičnike. Rezultat je bio negativan. Svaki smještaj u privatnim kućama bio bi preskup. Povjerenstvo se izjasnilo kako ne može dati nikakav odgovor bez konzultacije sa Zemaljskim odborom. Predložilo je da vojne vlasti ispitaju mogućnost korištenja franjevačkog samostana na Poljudu gdje ima dosta slobodnog prostora. Nazočnost zaraženih vojnika bila bi manja opasnost u tom dalekom nenastanjenom predjelu nego u Zakloništu koje je bilo blizu grada. U tom smislu poslalo je izvještaj Zemaljskom odboru u Zadru. Pokazalo se da tamo nema dovoljno prostora, pa je Povjerenstvo Javne dobrotvornosti predložilo da se ispita prikladnost korištenja stambene zgrade u kojoj su živjeli inženjeri mjesne željezničke stanice. Računalo se da bi privremeno iseljenje manjeg broja njihovih obitelji bio lakši problem. Nešto kasnije predložene su još neke mogućnosti. Razmišljalo se o premještanju učenika iz gimnazije u sjemenište ili da se uzme u obzir vojarna Gripe. Nastavilo se dopisivanje među ustanovama. Apeliralo se i na dalmatinskog namjesnika baruna Stjepana Jovanovića koji je preporučio vojnom zapovjedništvu u Zadru da nastoji uvažiti molbu Javne dobrotvornosti. Bilo je i drugih prijedloga sve do sredine svibnja. Ali kako je ustanak ugušen već koncem travnja, može se pretpostaviti da nije došlo do iseljenja stanovnika iz Zakloništa.¹⁵

Od 1863. godine kada je imenovan članom Povjerenstva Javne dobrotvornosti, Josip De Marchi se zalagao da se trojici braće Martinis Marchi podigne spomenik u kapeli Zakloništa ili na širokom prostoru koji ga je okruživao. Međutim 1882. godine kada je završen atrij zgrade i kada se razmišljalo da se tamo postave komemorativne slike dobročiniteljima, predložio je da se upravo na tome mjestu postavi spomenik. Crteže je napravio profesor Ante Bezić. Kada se sredinom rujna 1882. De Marchi našao u Trstu, razgovarao je dugo s kiparom Ivanom Rendićem o spomeniku koji je trebalo podići i zamolio ga da učini novi crtež za spomenik koji bi se postavio na dnu atrija. Rendić se odazvao i dostavio prijedlog početkom 1883. godine koji je jednoglasno prihvatilo Povjerenstvo Javne dobrotvor-

15 O tome postoji u Državnom arhivu u Splitu dosta građe. Vidjeti npr. dopise predsjednika Zemaljskog odbora od 19. i 24. III., Kotarskog poglavarstva Splita od 16. III. ili vojnog zapovjedništva u Splitu od 15. V. 1882. godine. Kut. 9.

nosti. U siječnju iduće godine granitni spomenik visine 2,50 metra je postavljen. Sastojao se od sarkofaga i male mramorne statue koja je simbolizirala *Dobrotvornost*. Tada su preneseni posmrtni ostaci braće Antona, Oktavija i Ivana Petra, osnivača kuće Zakloništa u Splitu, iz Bola na Braču i svečano položeni pod spomenik.¹⁶

OBRTNIČKA ŠKOLA

Prihodi od vinograda koji je bio uz zgradu prvog Zakloništa, u 1908. i 1909. godini znatno su opali, a troškovi zbog potpunog razdvojenog muškog i ženskog odjela znatno su porasli, za kojih 7000 kruna godišnje. Povjerenstvo je tražilo način da se to nepovoljno stanje riješi. Došlo se na ideju da se proda komad vinograda od kojeg je bilo malo koristi. Pitanje je bilo kome bi se mogao prodati jer bi veća izgradnja, posebno stanova, mogla smetati radu Zakloništa. Pored toga zaključilo se da zgrada nije prikladna za tadašnje prilike jer je uređena za muške i ženske štíćenike sa striktno odijeljenim prostorijama, a u njoj su bili smješteni samo muškarci. Sama zgrada je bila prilično stara i nije bila svrhovito sagrađena.¹⁷

S druge strane Općinsko upraviteljstvo odlučilo je graditi novu Obrtničku školu, tj. Graditeljsku, zanatlijsku i umjetničku školu. Stara zgrada se nalazila na Skalicama. Kako se nastava stalno usavršavala, a broj učenika rastao, nije više funkcionalno ni prostorno zadovoljavala.¹⁸ Zaključilo se da bi pogodno mjesto za to bilo kod Zakloništa te da bi trebalo 6000 m četvornih zemljišta. Koncem 1909. godine Općina je tražila da joj se u tu svrhu proda taj teren. Položaj škole određen je odmah južno uz zgradu. Stoga se Općinsko upraviteljstvo obratilo 19. studenog Povjerenstvu Javne dobrotvornosti s pitanjem je li i pod kojim uvjetima spremno ustupiti gradilište. Navedeno je kako bi to bilo povoljno i za samo Zaklonište jer bi blizina škole mogla biti od velike koristi za štíćenike. Razmatrala se i mogućnost na istom zemljištu smjestiti Višu djevojačku školu i Trgovačku školu. Međutim, tim bi novim gradnjama bio zapriječen put do Zakloništa, a sama zgrada potpuno zaklonjena.¹⁹

16 Giuseppe De Marchi: *Monumento Martinis Marchi 1884*. Split 1884. 3-10.

17 Dopis Povjerenstva Javne dobrotvornosti Zemaljskom odboru od 5. VI. 1910. Kut. 10.

18 Stanko Piplović: *Historijat Obrtničke škole u Splitu*. Split 1993. 9-24

19 Dopis Općinskog upraviteljstva Povjerenstvu Javne dobrotvornosti od 19. XI.

Sve te okolnosti navele su Povjerenstvo Javne dobrotvornosti da na sjednici 11. prosinca 1909. godine raspravi o problemu i prijedlog uputi Općinskom upraviteljstvu. Ponuđeno je da otkupi i zgradu te da se pobrine za podizanje novog Zakloništa na prikladnijem mjestu. Dana 4. ožujka 1910. bila je sjednica Općinskog vijeća koju je vodio načelnik dr. Vicko Mihaljević. Vijećnik mons. Frane Bulić smatrao je kako nije dobro što se Zaklonište odlučilo prodati nakon 50 godina opstanka zavoda jer se radilo o memoriji na karitativno djelovanje. I pored toga prijedlog je prihvaćen.²⁰

O tome se pregovaralo među dvjema stranama. U pogledu cijene Povjerenstvo je povjerilo svom članu tehniku Ivanu Tončiću i državnom nadinženjeru Krunoslavu Musaniću da naprave procjenu kojom je ukupna vrijednost određena na 300.000 kruna, uz izuzetak manje površine na jugozapadu. Procjena koju je izradila Općina bila je nešto niža i iznosila je 316.000 kruna. Uvjet je bio da Općina od obližnje ceste prema Solinu provede put širok najmanje šest metara u dužini od 300 metara na istok. Gradnja puta uvjetovana je time što bi vodio do dviju obližnjih zemalja u vlasništvu Javne dobrotvornosti i podiglo njihovu vrijednost. Osim toga trebalo je bolje spojiti novu zgradu Zakloništa jer se promišljalo graditi je tamo ili na čestici u blizini koja je pripadala samostanu sv. Klare.²¹ Povjerenstvo Javne dobrotvornosti se složilo s prodajom i 11. veljače dostavilo ponudu. Na sjednici Općinskog vijeća 4. ožujka 1910. raspravljalo se ponovno o tome. Svi uvjeti su prihvaćeni uz obvezu da će nabaviti sve nekretnine uz cijenu od 310.000 kruna. U daljnjem postupku članovi Povjerenstva su otišli 4. listopada na mjesto se sporazumjeti oko gradilišta. Ocijenjeno je da je uzvišeni položaj blizu grada vrlo povoljan. U istom predjelu bile su i dvije zemlje u vlasništvu Zakloništa, ali se odlučilo tamo ne graditi, jer je jedna bila malena, a druga u nizini, stoga nije odgovarala iz zdravstvenih razloga. Općinsko upraviteljstvo bilo je spremno već u studenome sklopiti redovitu bilježničku pogodbu za nabavu stare zgrade Zakloništa. Odlučilo je odmah platiti vrijednost onog dijela zemljišta koje je bilo potrebno da se može početi s gradnjom Obrtničke škole. Isto tako

1909. I odgovor povjerenstva od 12. XII. 1909. kut 10.

20 Dopis Općinskog upraviteljstva Povjerenstvu Javne dobrotvornosti 31. XII. 1909. i odgovor 11. II. 1910.- *Zapisnik o XVIII. sjednici Općinskoga Vijeća, uročenoj Načelnikovim pozivom 15.2. 1910. br 1070. 4. III. 1910. kut. 10.*

21 Izvještaj Povjerenstva Javne dobrotvornosti Zemaljskom odboru u Zadru, bez datuma, kut. 10.

Općina se obvezala izgraditi novi put u predloženom roku kako bi se olakšao pristup gradilištu nove zgrade. Sve navedeno je prihvatilo Povjerenstvo Javne dobrotvornosti.²²

Zatim je 17. siječnja 1911. konačno dogovorena Pogodba o kupnji nekretnina prvog zakloništa između Javne dobrotvornosti koju je zastupao biskup Vicencij Palunko i Općinskog upraviteljstva koji je zastupao načelnik dr. Vicko Mihaljević. Dokument je sastavio javni bilježnik Girolamo degli Alberti. Ugovoren je iznos za prodaju od 310.000 kruna uz uvjet da će prodavatelj ostati u posjedu preostalog dijela nekretnina dok se ne sagradi nova zgrada za zaklonište, a najdalje do 30. lipnja 1912. godine. Pored toga Povjerenstvo Javne dobrotvornosti je jamčilo da nekretnine pripadaju njoj u isključivom vlasništvu i da su slobodne od bilo kakvog novčanog tereta. Plaćanje je ugovoreno u ratama: 1. veljače 110.000 kruna, a preostalih 200.000 kada kupac uđe u materijalni posjed svih nekretnina. Pogodbu je usvojilo Općinsko vijeće i odobrilo Općinskom upraviteljstvu sklapanje zajma s Prvom pučkom dalmatinskom bankom u Splitu na navedenu svotu. Kupoprodaju je odobrio Zemaljski odbor Kraljevine Dalmacije. Na osnovi zaključenog ugovora Okružni sud u Splitu odredio je 7. travnja uknjiženje tih nekretnina na novoga vlasnika Općinu Split.²³

U to vrijeme planiralo se graditi novu zgradu Zakloništa nešto istočnije od postojeće, stoga je predmet ugovora bio i gradnja novoga općinskog puta od Solinske ceste, između tadašnje i buduće zgrade, širokog najmanje 6 metara. Put je bio važan posebno radi lakšeg dovoza građevinskog materijala na buduće gradilište. Rok za dovršenje je bio 1. travnja 1911, ali s izgradnjom se kasnilo pa je to utjecalo na rok iseljenja Zakloništa iz stare kuće. Projekt školske zgrade napravio je nadzornik pokrajinskih obrtničkih škola ing. Kamilo Tončić i zemljište je bilo uknjiženo, ali školska zgrada nije podignuta.

22 Dopis Općine Javnoj dobrotvornosti 11. II. 1909. Dopisi Općinskog upraviteljstva Povjerenstvu Javne dobrotvornosti od 12. i 24. III. 1910. Dopis Općinskog upraviteljstva Povjerenstvu Javne dobrotvornosti od 5. XI. 1910. Odgovor Povjerenstva Javne dobrotvornosti na prijedlog Općine, 10. XII. 1910. Kut. 10.

23 Pogodba od 17. I. 1911. godine. Osim navedenih sklapanju pogodbe prisustvovali su Frane Brajević, tajnik Javne dobrotvornosti, te Vicko Katalinić, prisjednik i Filip Muljačić, općinski vijećnici. – Dopis Zemaljskom odboru Dalmacije 10. II. 1911. – *Zaključak*. Okružni sud u Splitu 7. IV. 1911. Kut. 10.

Nakon što je općina kupila taj kompleks, u zgradu starog Zakloništa smješteni su njezini uredi. Tako su sjedinjene sve službe koje su bile raštrkane u više zgrada po gradu. Uz ulice na zapadu i jugu izgrađene su tri zgrade za Županijsku oblast, Sresku upravu, zdravstvene ustanove i sud. Kasnije su zgrade služile za druge ustanove. U Drugom svjetskom ratu 1943. godine sve su stradale u požaru pa su na njihovu mjestu sagrađene tri nove zgrade za Oblasni narodni odbor.²⁴

NOVO ZAKLONIŠTE

Javna dobrotvornost je planirala gradnju nove zgrade Zakloništa. Oda-brano je mjesto na Bolu, nešto istočnije od onoga na kojem je bila stara zgrada. Zemljište je bilo vlasništvo samostana sv. Klare u Splitu. Koludrice su ga dobile od Domine Meterazzi pok. Ivana Krstitelja u zamjenu za dru-gu česticu u predjelu Lovret. Odobrenje za razmjenu izdao je Biskupski ordinarijat 23. studenog 1902. Utvrđeno je da obje imaju istu vrijednost. Pogodba je sklopljena i pročitana prisutnim strankama 28. studenog 1903. pred javnim bilježnikom Lujom Kargotićem. Samostan je zastupala opati-ca Marija Luidija Bulat.²⁵

Tijekom 1910. godine pregovaralo se s koludricama sv. Klare za nabavu te zemlje koju je obrađivao Ivan Matošić pok. Jere. Površina joj je iznosi-la 6525 metara četvornih. Procjenu njezine vrijednosti napravio je Marin Šperac. Bilo je uglavnom neplodno pa su ga koludrice bile voljne prodati po cijeni od 2 krune i 50 para za četvorni metar te je za njega trebalo platiti 16.313 kruna. Koludrice su smatrale da to nije dovoljno s obzirom na to da se radilo o kraju koji će u budućnosti biti zanimljiv za gradnju. Nakon daljnjih pregovora utvrđena je konačna cijena od 3 krune po kvadratu. Da bi se točno ustanovile čestice zemlje i njihova površina, Povjerenstvo je angažiralo civilnog geometra i javnog bilježnika Josipa Kargotića.²⁶

Kupoprodajna pogodba je sklopljena kod bilježnika Luje Kargotića iz Splita 14. srpnja 1910. godine. Prisutni su bili Eduard Bulat, potpredsjed-nik Javne dobrotvornosti, i Frane Brajević pok. Ivana, tajnik i zastupnik

24 Slavko Muljačić: *Kronološki pregled izgradnje Splita u XIX. i XX. stoljeću*. Zbornik Društva inženjera i tehničara, Split 1958. 88 i 89.

25 *Odpravak, bilježnički spis* od 29. XI. 1903. Kut. 10.

26 Dopis Povjerenstva Javne dobrotvornosti samostanu koludrica od 9. IV. 1910. koji je uputio predsjednik biskup F. Nakić i odgovor koludrica od 16. V. 1910. Kut. 10.

Zakloništa. Tim činom Matošić je prodao vlasnost na težačke poboljšice uz cijenu od 1,20 kruna po metru četvornom. Općinsko upraviteljstvo utvrdilo je da nitko od međašnika nije bio protivan gradnji novog Zakloništa, da su radovi predani odgovornom poduzetniku i da je Uresno povjerenstvo bilo suglasno, uz neke primjedbe o izgledu krova, te je 12. svibnja 1911. godine izdalo građevinsku dozvolu za novo Zaklonište. Prijenos vlasništva odobrio je Zemaljski odbor.²⁷

Zahtjevnici radova sastavio je Eduard Žagar 12. svibnja i potpisao biskup 9. rujna 1910. Na poziv Javne dobrotvornosti Žagar je dao ponudu za izradu crteža detalja, uzimanje mjera tijekom radova, njihovo upravljanje i nadgledanje, vođenje građevinskog dnevnika i konačni obračun.²⁸ Radove neposredno na terenu nadgledao je Šore kojeg je Žagar postavio na gradilište. Nacrt i zahtjevnica usvojeni su na sjednici Povjerenstva Javne dobrotvornosti 19. svibnja 1910. godine. Nakon toga 5. lipnja zamoljen je Zemaljski odbor da odobri zaključke o prodaji stare zgrade i zemljišta uz nju, prihvati nacрте i troškovnik za novu zgradu te izda ovlast da se za gradnju može potrošiti 172.000 kruna.²⁹

Povjerenstvo Javne dobrotvornosti poslalo je 10. siječnja i 30. ožujka 1911. godine dopunska objašnjenja Zemaljskom odboru u Zadru, zatim izvještaje, nacрте, zahtjevnici, jedinstveni cjenik koji je napravio općinski tehnik u Splitu Krstaš Machiedo, te tražilo suglasnost za gradnju. Nakon te procedure izdano je odobrenje 11. studenog uz uvjet da za svaki daljnji korak treba ponovno tražiti odobrenje. Zatim su nacрти 18. travnja dostavljeni Općinskom upraviteljstvu radi izdavanja građevne dozvole. Uresno povjerenstvo stavilo uvjet da se na krajevima zgrade krov nešto podigne iznad srednjeg dijela kako bi se izbjegla monotonija. Budući da nitko od međašnika nije imao primjedaba, dozvola je 12. svibnja izdana.³⁰

27 *Bilježnički spis, Otpравak*. Split 14. VI. 1910. Dopis Zemaljskog odbora Povjerenstvu Javne dobrotvornosti 13. III. 1911. Kut 10. Dopis Općinskog upraviteljstva Zakloništu Martinis-Marchi 12. V. 1911. Kut. 10.

28 O Eduardu Žagaru vidjeti u Stanko Piplović: *Graditelji braća Žagar*. Kulturna baština, Split 2005. br. 32. 326-334.

29 Trebovnik za novogradnju Zakloništa Martinis-Marchi I- vi dio za muške. 12. V. 1910. – Ponuda E. Žagara za izradu nacрте i trebovnika od 1. VI. 1910. Dopis E. Žagara upravi Javne dobrotvornosti od 19. IX. 1911. Kut. 10. Dopis E. Žagara upravi Javne dobrotvornosti, Imotski 1. XI. 1912. Kut. 10.

30 Dopis Zemaljskog odbora Kraljevine Dalmacije Povjerenstvu Javne dobrotvor-

U isto vrijeme pripremao se javni natječaj za radove. Dana 3. svibnja 1911. Povjerenstvo Javne dobrotvornosti napravilo je natječajne odredbe i ugovorne uvjete kojima su precizirani poslovni odnosi između investitora i izvođača. Zatim je na temelju ovlasti Zemaljskog odbora 19. travnja raspisalo natječaj za gradnju muškog odjela Zakloništa Martinis Marchi. Oglas je tiskan u novinama *Objavitelj dalmatinski*, *Dan* i *Naše Jedinstvo* u više navrata, a potpisao ga je biskup Palunko. Nacrti, zahtjevnice i ugovorni uvjeti bili su na uvidu zainteresiranim poduzetnicima u uredu Javne dobrotvornosti od 10. do 20. svibnja. Svaki natjecatelj bio je dužan platiti jamstvo od 10 posto ponuđene cijene kojom će odgovarati ako odstupi od ponude. Kapacitet zgrade je određen za smještaj 70 pitomaca.³¹

Dana 21. svibnja 1911. sastali su se članovi Povjerenstva Javne dobrotvornosti: potpredsjednik Eduard Bulat, kanonik Juraj Gojsalić, dr. Nikola pl. Tommaseo, Florio Katalinić i Frane Brajević radi otvaranja ponuda za novogradnju Zakloništa. Pristiglo je šest zapečaćenih omotnica natjecatelja: od graditelja Ivana Celića, graditelja Frane Glavine, ovlaštenog majstora Dragutina Čulića, Ante Radice i Marka Markovine, Josipa Lisičića i Vicka Šakića te Šimuna Jelaske. Ponude su se kretale od 132.678 do 163.945 kruna. Svi sudionici su položili kauciju kao jamstvo da će uredno i kvalitetno obavljati ugovorene obveze. Odlučeno je pozvati ing. Žagara da pregleda i uspoređi sve ponude. Ako on ne bude mogao, to bi trebao učiniti općinski tehnik Machiedo ili Stjepan Burt, tehnički općinski činovnik.³²

Poduzeće Lovre Lisičića i Viska Šakića napravilo je 19. svibnja 1911. ponudu za građevinske i obrtničke radove na ukupni iznos od 137.200 kruna. S druge strane potpisao je vikar Vicencij Palunko 9. rujna iste godine. Istog dana potpisan je i ugovor, a 19. rujna odobrio ga je Zemaljski odbor Kraljevine Dalmacije. Nadzor i uprava radova povjerena je inž. Petru Senjanoviću i njegovu zamjeniku inženjeru strojarstva Ivanu Šakiću.³³ Poduzetnici su se obvezali sve radove izvesti za 360 dana. Jamčili su svotom

nosti, 11. XI. 1911. Kut. 10. – *Razgladba cijena jednota*. 12. VIII. 1910. Kut. 10.

31 *Natječajne odredbe, Ugovorni uvjeti* Split 3. V. 1911. – *Natječaj za gradnju Muškog Odjela Zavoda Martinis – Marchi*. Split 19. IV. 1911. Kut. 10.

32 Poziv zapisnik članovima Povjerenstva Javne dobrotvornosti sa sastanka 21. V. 1911. Kut. 10.

33 O Senjanoviću vidjeti u Robert Plejić: *Arhitektonski opus Petra Senjanovića*. Petar Senjanović, Split 2007. 117-140.

od 15.000 kruna položenom kod Hrvatske vjeresijske banke u Split da će zgradu izvesti solidno. Ugovorom su precizirane i neke promjene u odnosu na projekt. Tako je sljeme krova trebao biti nešto više nego je to bilo predviđeno, a pokrov eternitom zamijenjen je kupama. Plaćanje je dogovoreno u tri rate sukcesivno napredovanju radova. Tijekom gradnje Povjerenstvo je bilo ovlašteno napraviti i druge izmjene.³⁴ Dana 21. listopada 1911. godine položen je temeljni kamen. Blagoslovio ga je biskup Palunko uz prisutnost savjetnika kotarskog poglavara dr. Szilve de Szilvasa, donaćelnika Vinka Katalinića, dr. Ivana Mangerra, savjetnika Bulata, Florija Katalinića i drugih uglednika.³⁵

Za vrijeme gradnje bilo je dosta preinaka. Povećana je površina zgrade. Njezine dimenzije po prvom odobrenom nacrtu bile su 43,58 m i širina 18, 70 m. Vidjelo se da to neće biti dovoljno. U nju se moglo smjestiti 40-50 štćenika, a nikako 70 kako se planiralo. Drvodjelska radionica i blagovonica bile su premalene. Trebalo se razmišljati i o porastu broja pitomaca i uređenju radionica za veći broj zanata. Smatralo se da će se zgrada za nekoliko godina morati nadograditi. Prijedlog da se zgrada produži na 52,10 m i proširi u krajnji dijelovima na 19,30 m napravio je ing. Žagar 1. listopada 1911. godine. Smatralo se korisnim da se proširi prostor u podrumu. Do tada su napravljeni neki iskopi za temelje po starom nacrtu, ali su zatrpani. Na sjednici Povjerenstva 14. listopada 1911., kada su radovi već trebali početi, odlučeno je da se podrum iskopa na cijeloj površini zgrade. Prepravljeni su i prozori. U to vrijeme Žagar je razradio detaljne nacрте za stubište, vodoravne vijence i menzole u naravnoj veličini.³⁶

U zgradu je uvedena plinska instalacija za rasvjetu i kuhanje. Svijećnjaci i stolne lampe bili su s auerovim žaruljama. Vodovodne radove je izvelo poduzeće za najam automobila Vicka Montana koje je imalo i mehaničku radionicu. Gromobran je proveo Rudolf Grolić, ovlaštenu elektrotehničar uz cijenu od 518 kruna.³⁷ Vodoopskrba je riješena izgradnjom cisterne sa-

34 Ponuda za radove od 19. V. 1911. Dopis poduzetnika investitoru od 26. V. 1911. - *Ugovor*. Split 9. IX. 1911. Kut. 10.

35 *Blagoslov kamena*. NJ, 21. X. 1911. 2.

36 Tlocrt temelja s označenim mjerama prvog i izmjerenog rješenja 1. X. 1911. Kut. 10

37 Ponuda za gromobransku instalaciju od 15. X. 1912. Dopis Javne dobrotvornosti poduzeću Lisičić-Šakić, 8. III. 1913. - Trebovnik za plinske radove i vodovodne radove.

držine 250 m kubnih. Projekt i zahtjevnica napravljeni su 1913. godine u inženjerskom birou I. Šakić i V. Šore. Voda se skupljala s krova i dovodila kanalom, filtrirala i odatle se ulijevala u betonski spremnik. Voda se u kućnu mrežu potiskivala pumpom, a mogla se zahvaćati i neposredno iz sabirnika, otvora s krunom koji je bio na sredini pokrovne armiranobetonske ploče.³⁸

Zbog nepredviđenih radova rok završetka od 8 mjeseci morao se produžiti. Zgrada bila potpuno završena 1913. godine pa je 9. travnja od Općinskog upraviteljstva zatražena dozvola za useljenje. Obračun radova na ukupni iznos od 191.900 kruna napravio je Lisičić u lipnju 1913., a revidirao ga Eduard Žagar, ovlaštenu graditelj iz Građevinskog tehničkog biroa u Imotskome, na 184.677 kruna.³⁹ Svečano otvorenje je bilo 14. prosinca 1913. godine.⁴⁰

Nova zgrada Zakloništa je u obliku izduženog pravokutnika usmjerenog u pravcu sjever-jug. Na krajevima je nešto proširena. Dugo vremena je bila potpuno slobodna na povišenom mjestu u polju. Oko nje nije bilo drugih kuća. Pokrivena je kosim krovom. Ima podrum, visoko prizemlje, kat i tavan. Stropna konstrukcija nad podrumom je na željeznim traverzama, a iznad katova su drvene grede. Vanjština joj je simetrično riješena, pročelja su joj ozidana kamenom u pravilnim redovima, a suzdržani ukrasi još uvijek asociraju na neobarokni historicizam. Vanjski zidovi izvedeni su iz kamena u pravilnim redovima.⁴¹ U unutrašnjosti sredinom svih etaža po čitavoj dužini joj je hodnik s čije su obje strane prostorije. U podrumu su bile prostorije za vino i skladišta. Na istočnoj strani partera bila je kapela površine 85 kvadrata sa sakristijom, kupaonica, dvije spavaonice, a na za-

Dopis građevinskom poduzeću L. Lisićar i V. Šakić u vezi s prozorom od 8. III. 1913. Dopis Povjerenstva Javne dobrotvornosti Vicku Montanu 11. X. 1913. Kut. 10.

38 Projekt čatrnje kod novog doma „Martinis Marchi“, 250 m³ sadržaja. – Trebovnik za čatrnju. Ing. Šakić i V. Šore, 6. VIII. 1913. Kut. 10.

39 *Obračun radova*. Lipanj 1913. Kut. 10. Dopis Povjerenstva Javne dobrotvornosti Općini 9. IV. 1913. Dopis E. Žagara iz Imotskog upravi Javne dobrotvornosti 14. X. 1913.

40 *Nova zgrada Martinis Marchi*. Smotra dalmatinska, 25. X. 1911. 2. *Nova zgrada*. NJ, 10. XII. 1913. 2.

41 *Gradnja zavoda Martinis Marchi u Splitu*. Nacrt iz veljače 1912. na kojem je prikazano zapadno pročelje i uzdužni presjek kroz sredinu zgrade. Kut. 10.

padnoj tri spavaonice, učionica i soba upravitelja. Na prvom katu prema istoku bila je blagovaonica, kuhinja, kupaonica, soba za redovnice i dvije bolesničke sobe. Prema zapadu je bila stolarska radionica, skladište drvenog materijala, zahod, soba za primanje s oslikanim zidovima, manja sala za priredbe i gimnastiku te radionica obuće. Uz ove bilo je više pomoćnih prostorija. Iz navedenog je vidljivo da su štíćenici imali prilično dobre uvjete za život i odgoj.⁴²

Godine 1913. Zaklada Martinis-Marchi kupila je od samostana sv. Klare tri parcele južno i zapadno od nove zgrade na kojima je bio zasađen vinograd. Njihova ukupna površina je iznosila 5580 m četvornih, a ugovorena cijena 22.321 kruna. Osnovu pogodbe napravio je odvjetnik Lujo Kargotić 27. ožujka. Potpisali su je u ime samostana opatica Marija Klara Schilke i prokurator Eduard Bulat te predsjednik Javne dobrotvornosti i biskup dr. Ante Gjivoje te tajnik Frane Brajević pok. Ivana. Ugovorena svota je odmah isplaćena, a stranke su se odrekle svakog prava prigovora. Pod sličnim uvjetima kupljena je i čestica na sjeverozapadnoj strani iste zgrade na Bolu. Dozvolu za to izdao je 10. rujna 1913. Biskupski ordinarijat, a ovlast 5. svibnja iduće godine Zemaljski odbor Kraljevine Dalmacije u Zadru. Prodavatelj je bilo Biskupsko sjemenište u Splitu koje je kod potpisivanja kupoprodajne pogodbe 28. svibnja 1914. zastupao ravnatelj don Luka Grgić. To je bila oranica površine 960 m četvornih za što je plaćeno po pet kruna za svaki kvadrat, ukupno 4800 kruna. Kako je Tomica Matas žena Lovre rođena Šitić obrađivala tu zemlju, prodala je svoja težačka prava i poboljšice za 240 kruna. Na taj način znatno je prošireno zemljište na kojem je sagrađena nova zgrada Zakloništa.⁴³

Povjerenstvo je 1913. godine odlučilo urediti okoliš nove zgrade. Stoga je 26. srpnja podnijelo molbu Općinskom upraviteljstvu za gradnju manje prizemne pomoćne zgrade i ogradnog zida. Zid je u donjem dijelu predviđen u kamenu iznad kojeg su željezne šipke. Uvid na mjesto je bio 14. listopada. Samostan sv. Klare zastupao je Anđeo Mateljan koji je izjavio kako nema ništa protiv planiranih gradnja. Od Biskupskog sjemeništa nitko nije bio prisutan. Radovi su povjereni Lovri Lisičiću. Građevna dozvola izdana je 27. listopada uz određene uvjete.⁴⁴

42 Nacrt podruma, prizemlja i kata bez oznake vremena kada je napravljen. Kut 10.

43 *Osnova pogodbe, Bilježnički Spis*. Split 27. III. 1913. Kut. 10.

44 Građevna dozvola od 27. X. 1913. Skica ogradnog zida bez potpisa i datuma. Kut

Sve imovinske promjene u vezi s pribavljanjem zemljišta za gradnju nove zgrade Zakloništa pravno su regulirane *Zaključkom* Okružnog suda u Splitu 11. lipnja 1919. godine. U to je uključena i nova glavna zgrada te još jedna mala sagrađena u sjeveroistočnom uglu terena. To je učinjeno na temelju kupoprodajne pogodbe od 14. rujna 1911. godine te drugih odobrenja i dokumenata. Plan novog stanja napravio je mjernik Marin Šperac.⁴⁵

OSTALE GRAĐEVINE

Fundacija Martinis-Marki bila je vlasnik i nekih drugih kuća. Jedna se nalazila u južnom dijelu srednjovjekovnog grada u ulici Dosud. To je uska višekatnica uklopljena u nizu drugih zgrada. Godine 1863. napravljen je nacrt radikalnog preuređenja njezine unutrašnjosti s time da su izmijenjeni neki pregradni zidovi, vrata i prozori.⁴⁶ Prema službenoj evidenciji iz 1879. godine u Splitu je u to vrijeme bilo osam zgrada u vlasništvu Javne dobrotvornosti. Šest ih je bilo u Gradu, jedna u predgrađu Manuš i još jedna u predgrađu Veli varoš.⁴⁷

Godine 1898. uprava Fundacije Martinis Marchi namjeravala je graditi jednu kuću u zapadnom dijelu staroga grada na Dobriću. Na tome mjestu bila je baraka u njezinu vlasništvu koju je trebalo djelomično porušiti. Za novu zgradu je napravljen nacrt. Po pisanim podacima može se zaključiti da je bila namijenjena stanovanju jer je imala kuhinju, zahod i sobe. Predviđena je kao jednokatnica s pokrovom od crijepa. Njezini zidovi su od domaćeg kamena. Ponuda zidara Ante Radice od 2. i 4. svibnja iznosila je 2.984 forinte.⁴⁸

10.

45 *Zaključak*. Okružni sud u Splitu 11. Vi 1919. Kut. 10.

46 *Progetto di ristauero delle due Case site nella contrada vecchio Tribunale, e Dobric al Civico N. fu Marchi Martinis di proprieta dell' Istituto Casa di ricovero e di lavoro Pubblica Beneficenza*. Tlocrti triju katova s označenim preinakama, Split 22. XI. 1863. Kut 9.

47 *Elenco alfabetico del Comune Spalato, 1879. – Case del Comune di Spalato con i Borghi Grande, Lucac, Manus e Pozzobon, 1879*. Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju u Državnom arhivu Split-152, K. O. Split 595 kut. 833.

48 *Descrizione*. Split 2. V. 1898. Kut. 10.

Nasljednici Aleksandra Martinisa bili su početkom XIX. stoljeća vlasnici većeg broja dućana, skladišta i kuća, uglavnom u gradskom središtu.⁴⁹ Zabilježeno je čak 12 višekatnih starih kuća: dvije u predgrađu Dobrome, a ostale u Gradu. Sve su namijenjene stanovanju za iznajmljivanje. One u gradskom središtu bile su smještene uglavnom u blizini zapadnog obodnog zida Dioklecijanove palače uz današnju Bosansku i Rodriginu ulicu na sjeveru te Mihovilovu širinu na jugu. Osim njih, u prizemljima drugih zgrada bilo je u njihovu vlasništvu dvadesetak dućana i skladišta. Civilna bolnica na baroknom bastionu Cornaro iz XVII. stojeća u današnjoj Ulici kralja Tomislava kao i jedna dvokatna stambena kuća u blizini bili su u to vrijeme pod upravom Javne dobrotvornosti.⁵⁰

Oporukom od 19. ožujka 1894. Josip De Marchi pok. Ivana. odredio je da stojna kuća (Casa alla Marina) na Mihovillovoj širini, u čijem su prizemlju bili dućani, a uz nju dvor, treba ostati sačuvana. To isto je vrijedilo i za dva dućana na Gospodskom trgu koji se nisu smjeli ni pod kojim uvjetima otuđiti. Ostavio je prihod od kuće na obali supruzi Anđeli rođenoj Camber, a nakon njezine smrti i to je trebalo pripasti Fundaciji.⁵¹ Ostala pokretna i nepokretna imovina pripala je novom dječjem zakloništu koje se trebalo osnovati u Splitu. Tako je otvoreno besplatno dnevno Zaklonište za djecu (Asilio Infantile) od 3 do 6 godina. Njegova uprava je povjerena posebnom Savjetu od četiri građanina i osam voditelja na čelu kojeg je bio diacezijski biskup kao predsjednik. Odgoj je bio povjeren sestrama ancellama od milosti. Roditelji su trebali dovoditi primljenju djecu ujutro opranu i u čistoj odjeći. Uz njega je predviđen i vrt za igru na otvorenom zraku.⁵²

U Splitu je bilo još kuća koje su bile neposredno pod upravom Javne dobrotvornosti. Takva je velika stambena trokatnica na uglu današnje Marmontove i Tončićeve ulice. Na tom mjestu bila je Pokušajna postaja pa je trgovac Josip Duplančić odlučio tu podignuti kuću. Koncem 1905.

49 Spalato, *Protocollo delle particelle degli edifizj*, 1832, AMID br. 595. – *Verzeichnis der in den Diocletianischen Palast eigebauten Häuser*. Bez godine i mjesta izdanja.

50 Spalato, *Protocollo delle particelle degli edifizj*. Elaborat u Arhivu mapa za Istru i Dalmaciju Državnog arhiva u Splitu 1832. br. 595.

51 *Testamento e codicilli del cav. Giuseppe de Marchi*. Spalato 1895. 5.

52 *Statuto e Regolamento interno Pr. Asilo infantile (Fondazione de Marchi) in Spalato*. 1898, 3-15. Dokumente je potvrdio dalmatinski namjesnik David 1897. godine.

pripremao je taj prostor za gradnju.⁵³ Zgrada je podignuta iduće godine u oblicima secesije. Vjerojatno ju je gradio poduzetnik Eduard Žagar. Njezin vlasnik ostavio je kuću oporučno Javnoj dobrotvornosti i sve svoje nekretnine kao posebnu zakladu. O njima je preuzeo privremenu upravu 1919. godine advokat dr. Jerko Tartaglia. U prizemlju zgrade su bili dućani. Ti prostori su preuređeni 1930. Nacrt je u studenome napravio Vorih Matković, ovlaštenu civilni inženjer. Za radove su se natjecali građevni poduzetnici Nikola Zelić, Marin Duplančić i Ante Kuzmanić. Sve tri ponude su se kretale nešto više od 100 tisuća dinara. Radovi su ustupljeni Kuzmaniću čija je ponuda za sve radove iznosila 103.666 dinara, a neposredni izvođači su bila braća Krstulović.⁵⁴

U Arhivu Martinis Marki sačuvani su i neki nacrti koji na sebi nemaju nikakve oznake namjene, vremena građenja niti autora. Posebno je zanimljiva jedna zgrada koja je po svom sadržaju očito služila za prihvata siromaha. U prizemlju je imala dvije spavaonice s 18 kreveta, sobu za izolaciju s dva ležaja, blagovaonicu s 40 mjesta, kuhinju i uz nju spremu, upravu s ambulantom i sanitarni prostor. Na katu su tri spavaonice s ukupno 26 kreveta, posebna soba za bolesnike, prostorija za rublje koja je ujedno služila i kao radionica te uz nju sprema, spavaonica za četiri redovnice koje su se brinule o šticienicima te sanitarne prostorije odvojene za sestre i za stanovnike. Po njezinu izgledu zgrada je iz novijeg vremena, a glavno pročelje simetrično joj je bilo riješeno. Po sredini prizemlja je plitki trijem iznad kojeg je balkon. Srednji dio zgrade je povišen, a sa strana su mu terase. U tom nadgrađu vjerojatno je bio prostor za zajednički boravak.

Još jedan nacrt čuva se među tim dokumentima. Radi se o prizemnoj kućici u Bolskoj ulici koja se protezala na mjestu sadašnjeg Mažuranićeva šetališta. Njezina se unutrašnjost sastojala od niza od šest malih jednolikih boksova površine 4 kvadrata. Svaki od njih je imao posebna vrata na pročelju čiji je gornji dio bio ostakljen i služio kao prozor. Krov joj je jednostrešni kosi. I ova zgrada je po prikazu u nacrtu vjerojatno iz novijeg

53 *Nova kuća*. Naše Jedinstvo, Split 10. VIII. 1905. 3

54 U spisima Ostavštine Josipa Duplančića nalazi se tlocrt i pročelje prizemlja u mjerilu 1:100 iz 1930. godine. Iako se vodila kao posebna zaklada, kuća Duplančić je vjerojatno imala neku vezu s Fundacijom Martinis Marchi jer se opsežni spisi o njoj nalaze zajedno tim drugima. Možda se radilo o korištenju sredstva koje su uplaćivali stanari. Kut 10. O zgradi vidjeti u Mario Kezić: *Arhitektura secesije u Splitu*. Split 1991. 101 i 102.

vremena. Prema planu grada iz 1926. godine to bi mogla biti ona ista koja se nalazila s južne strane ulice na zemljištu gdje je ranije bila prva zgrada Zakloništa, a kasnije upravne zgrade. O njoj se samo zna da je projektirao ing. Vorih Matković, direktor Muške i ženske zanatske škole u Splitu. Danas više ne postoji.

U godinama nakon Prvoga svjetskog rata Zaklada Martinis Marchi koju je zastupala Javna dobrotvornost imala je na istočnoj strani predgrađa Veli varoš, na Socu u Popovićevoj ulici zgradu gdje je smještena ubožnica za starice. U njoj međutim nije bilo dovoljno mjesta za brojne moliteljice koje su stradavale bez zaklona i opskrbe. Stoga se više godina nastojalo zgradu povećati ili sagraditi novu. Godine 1925. dobiveno je od Velikog župana Splitske oblasti prethodno odobrenje za gradnju. Nabavljeno je i zemljište pa je Oblasni odbor dao dozvolu odlukom 21. lipnja 1927. Do ostvarenja nije došlo zbog nedostatka novca. Stalo se promišljati o proširenju postojećeg doma. Uz tu zgradu bila je kuća i dvorište u vlasništvu Marka Kalogjere, biskupa starokatoličke crkve u Zagrebu. U njoj je već bilo iznajmljeno nekoliko soba za starice i ona bi se na zgodan način dala pridružiti postojećoj. Dana 21. rujna bila je na javnoj dražbi ta kuća zbog visokog biskupovog duga od 150.000 dinara Jugoslavenskoj industrijskoj banci u Splitu, počeka od 68.000 dinara Splitskoj trgovačkoj banci i 150.000 u korist Vjekoslave Katalinić. Vrijednost zgrade je procijenjena na 103.280 dinara. Dražba nije uspjela, ali je 22. studenog opet dogovorena. Povjerenstvo je 15. listopada zaključilo da se Zaklada Martinis Marki priključi natječaju. Za kupovinu Zaklada bi upotrebila novac koji je imala od prodaje zemalja u Kaštel Sućurcu. Tako bi se korisno zaokružio njezin posjed. Zamoljen je komesar Oblasne samouprave Splitske oblasti za sudjelovanje u novom natječaju. Ali ni tada nije bilo uspjeha.⁵⁵

Javnoj dobrotvornosti bilo je hitno zaštititi siromašne starice. Pregaralo se o tome 1929. godine. Biskup Kalogjera bio je voljan privremeno iznajmiti kuće u Velom varošu, južno od crkvice Gospe od Soca. Radilo se o jednoj većoj zgradi sa šest soba i konobom te drugoj manjoj zgradi s dvjema prostorijama. Uz njih je dvorište s dvije drvarnice i vrtom. Biskup Kalogjera je ipak želio te nekretnine prodati, ali je najavio da bi se o tome tek kasnije trebalo dogovarati. To je bilo za Javnu dobrotvornost prihvatljivo, ali im je stanarina bila previsoka. Nudilo se 1000 dinara mjesečno,

55 Dopis predsjednika Javne dobrotvornosti Komesaru Oblasne samouprave Split od 11. XI. 1929. Kut. 9.

što Kalogjera nije prihvatio. Povećana je cijena na 1200 dinara pa je Javna dobrotvornost 1. veljače 1930. unajmila zgradu.⁵⁶

Početakom 1930. godine Povjerenstvo Javne dobrotvornosti je pisalo Kalogjeri o kupnji njegove kuće. Biskup je za nju u početku tražio čak 200.000 dinara. Kasnije je spustio na 180.000 pa 160.000 dinara. Međutim, kako je kuća bila vrlo trošna, a morale bi se porušiti okolne barake i ustupiti dio dvora za nove putove, a pored toga vlasnik joj je povećao cijenu, molilo ga se da spusti iznos. Do nove dražbe nije došlo. Povjerenstvo je zaključilo da bi najbolje bilo otkupiti Kalogjerin dug Jugoslavenskoj industrijskoj banci. Banka je pristala da proda poček koji je teretio kuće uz sniženu vrijednost od 120.000 dinara. Jednoglasno je odobreno je da se odmah sklopi dogovor.⁵⁷ Da bi ušla u posjed Javna Dobrotvornost zatražila je na osnovi Kalogjerinog duga dražbu kuća pa je za 21. rujna 1931. dogovoreno ročište. Međutim, zbog nekih formalnosti odgođeno je za 15. studenog iduće godine. Još 14. rujna 1932. Kalogjera je tražio odgodu, ali je Povjerenstvo Javne dobrotvornosti to odbilo. Na temelju pogodbe s bankom od 29. studenog 1930. Kotarski sud u Splitu odobrio je 15. travnja 1931. prijenos počeka dužnika M. Kalogjere u korist Zaklade Martinis Marchi.⁵⁸

Povjerenstvo Javne dobrotvornosti stavilo je u rujnu 1932. kuće na dražbu. Kalogjera je molio odgodu uz obvezu da će podmiriti sva dugovanja. Tome je udovoljeno, ali je dražbovanje ponovno dogovoreno 15. studenoga.⁵⁹ Konačno je dugogodišnje pregovaranje i odgađanje završeno. Na dražbenom ročištu 14. ožujka 1935. Javna dobrotvornost je kao zastupnik Fundacije Martinis Marchi kupila Kalogjerina dobara u Velom varošu. To je dosuđeno pravomoćnim zaključkom Sreskog suda u Splitu od 14. ožujka

56 Kalogjerino pismo Javnoj dobrotvornosti 19. XII. 1929. Dopis predsjedništva Javne dobrotvornosti Kalogjeri od 23. XII. 1929. Pisma Javne dobrotvornosti od 16. II. i Kalogjere od 22. I. i 19. II. 1930. Kut. 9.

57 Pismo Javne dobrotvornosti Kraljevskoj Banskoj upravi Primorske banovine 30. VI. 1930. i biskupu Kalogjeri 9. IX. 1930. Dopis Jugoslavenske industrijske banke upravi Javne dobrotvornosti 17. XI. 1930. – Dopis biskupa Bonefačića članovima Povjerenstva Javne dobrotvornosti od 18. XI. 1930. Kut. 9.

58 *Zaključak*. 15. IV. 1931. - *Ad circulandum*. *Predsjedništvo Javne dobrotvornosti* 11. XI. 1932. Kut. 9.

59 Pismo Kalogjere Povjerenstvu Javne dobrotvornosti 14. IX. 1932. Kalogjerin dopis Banskoj upravi Primorske banovine 21. XI. 1932. Kut. 9.

1935. godine. Zgrada je dalje korištena za žensku ubožnicu.⁶⁰

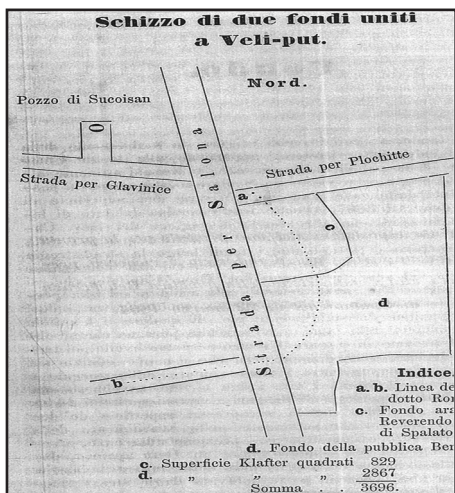
Jedna kuća iz novijeg vremena podignuta je u neposrednoj blizini zgrade starog Zakloništa u današnjoj Goričkoj ulici. Tu je 1926. bio tek puteljak koji je do 1935. bio proširen i uređen. Pripremni radovi za gradnju stambene zgrade počeli su 1928. godine. Kuća je u nizu, ima podrum, visoko prizemlje i dva kata s po dva velika stana na svakom. Krov joj je kos, dvostrešni, a glavno ulično pročelje simetrično je riješeno s izduženim balkonima punih parapeta. Oblikovanje je već moderno i jednostavno bez posebnih stilskih naznaka.⁶¹

x x x

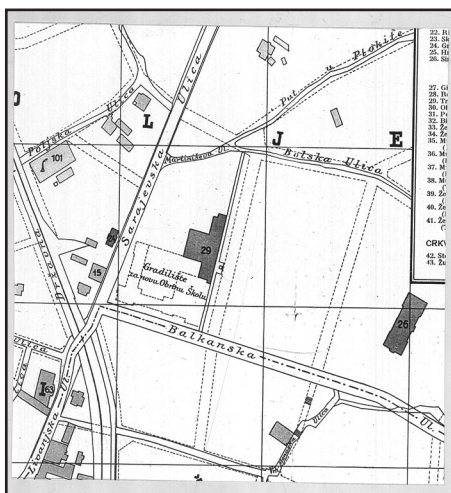
Obitelji Martinis pa Martinis Marchi i De Marchi zadužile su Split svojim dobročinstvima. Fundacija Martinis Marchi u okviru ustanove Javne dobrotvornosti odigrala je u XIX. i početku XX. stoljeća značajnu ulogu u zbrinjavanju siromašnih kojih je u gradu bilo mnogo. U tu svrhu dosta su pomogle zgrade u kojima su bili smješteni nezbrinuti i nemoćni građani te neke druge kuće u njezinu vlasništvu koje su se iznajmljivale i donosile prihode za održavanje sustava socijalne pomoći. Zgrade su funkcionalno građene i sadržavale za ono vrijeme primjerene uvjete života, odgoja, obrazovanja i rada. Među njima su najvažnije bile dvije, ona na početku današnje Vukovarske ulice i druga nešto istočnije od nje. Prve više nema, stradala je u Drugome svjetskom ratu, a u drugoj je danas osnovna škola.

60 Dopisi Povjerenstva Javne dobrotvornosti Kotarskoj upravi 26. X. i Poreskoj upravi u Splitu 20. XI. 1935. Kut. 9.

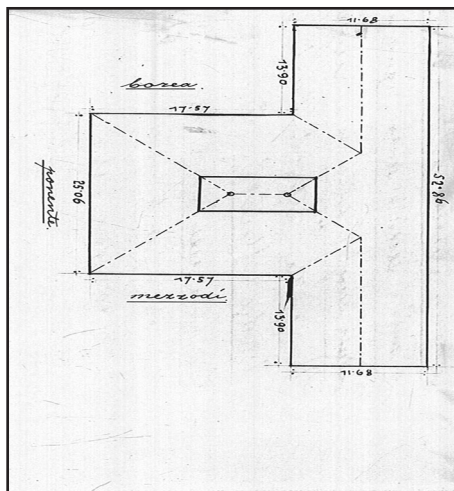
61 Sačuvan je Planimetrični nacrt 1:500 od 21. VIII. 1928 te nacrt zgrade 1:100 s tlocrtom podruma i katova, poprečnim presjekom i pročeljem bez datuma i potpisa projektanta. Kut 10.



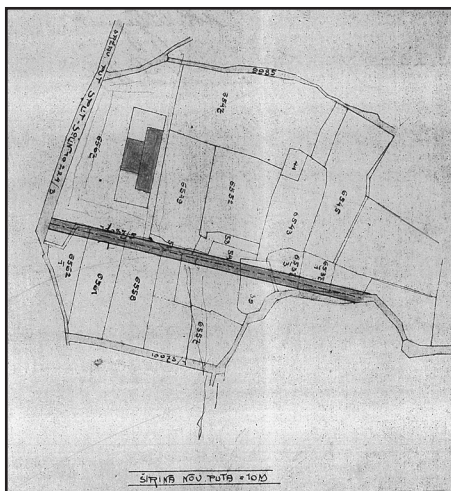
Zemljište na periferiji Splita sjeverno od težačkog predgrađa Manuš u vlasništvu Javne dobrotvornosti i Splitskog kaptola određeno za gradnju prve zgrade Zakloništa Martinis Marchi



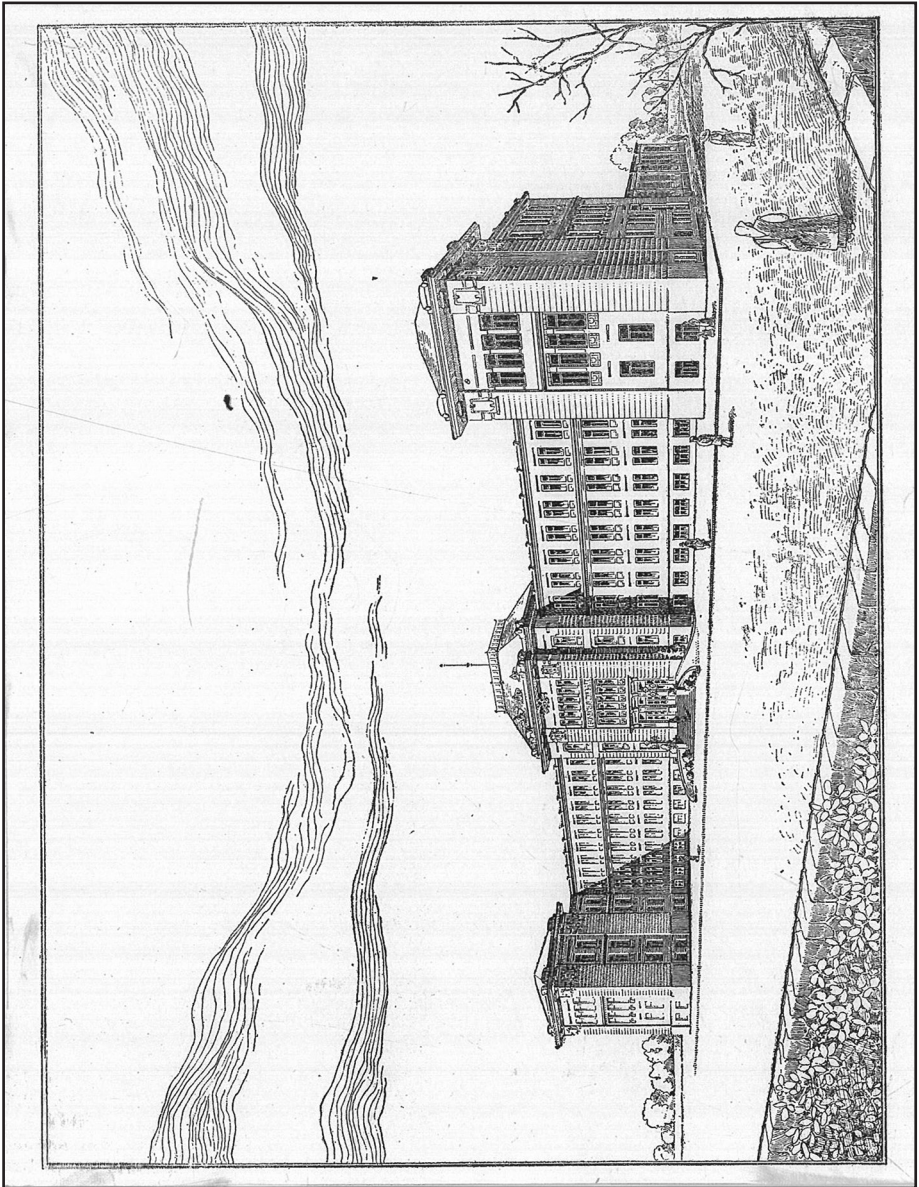
Položaj prve zgrade Zakloništa Martinis Marchi na uglu Sarajevske (Domovinskog rata) i Balkanske (Vukovarske) ulice. Uz nju je bilo predviđeno i gradilište za novu Obrtničku školu što nije ostvareno. Detalj plana grada iz 1914. godine.



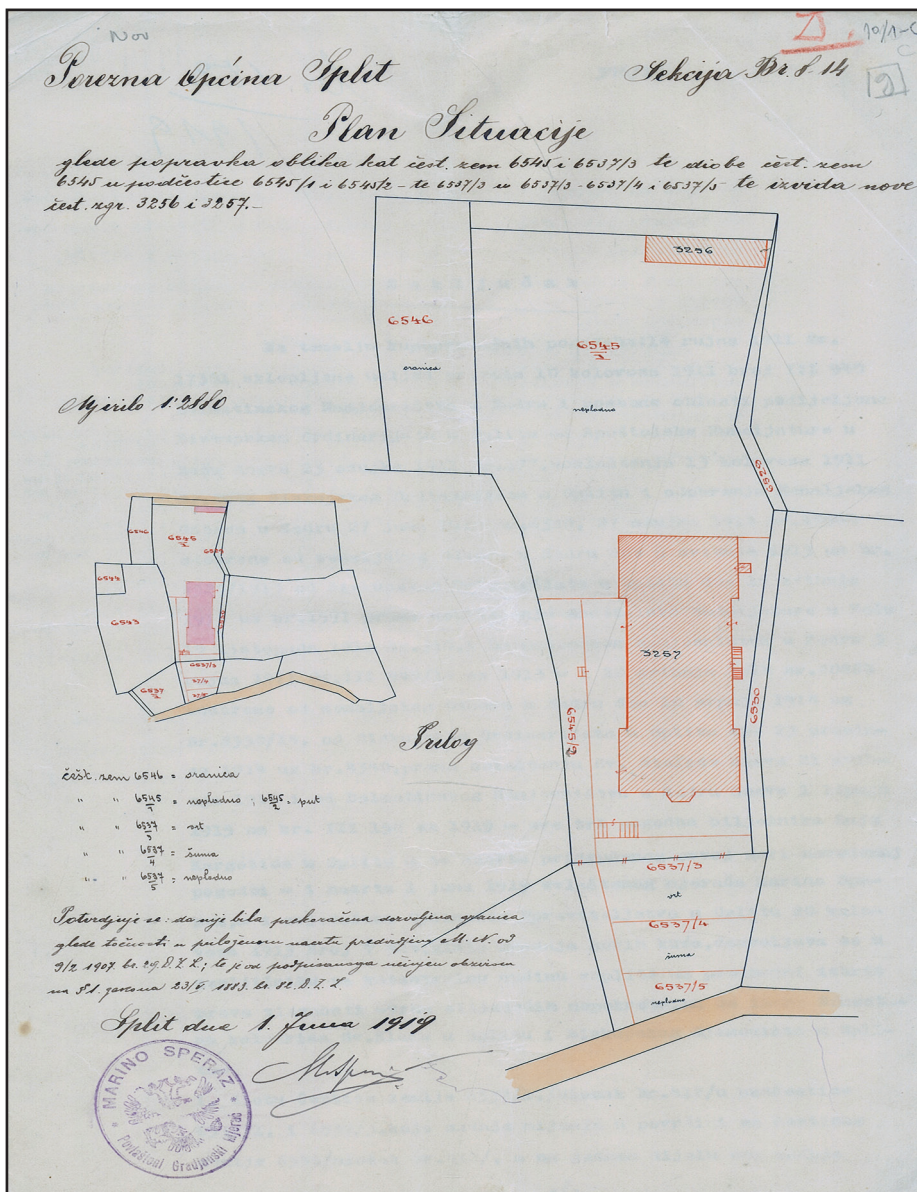
Tlocrt krovšta prve zgrade Zakloništa s označenim vanjskim dimenzijama i stranama svijeta. Zgrada se sastojala iz središnjeg povišenog dijela gdje je ulaz na zapadnoj strani i dvaju nižih bočnih krila.



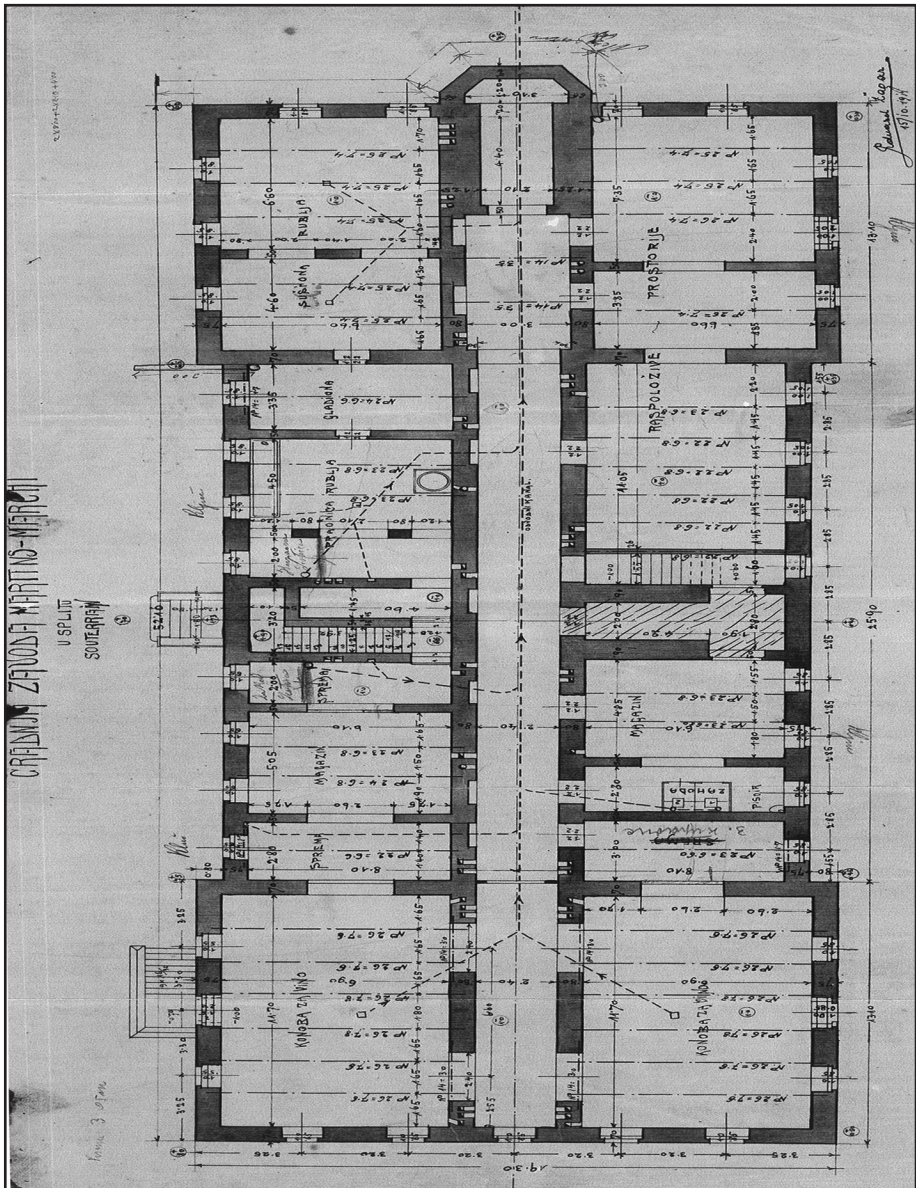
Osnova za probijanje novog puta današnje Vukovarske ulice od prve pa do nove zgrade Zakloništa. Time se poboljšala veza s cestom prema Solinu na zapadnoj strani.



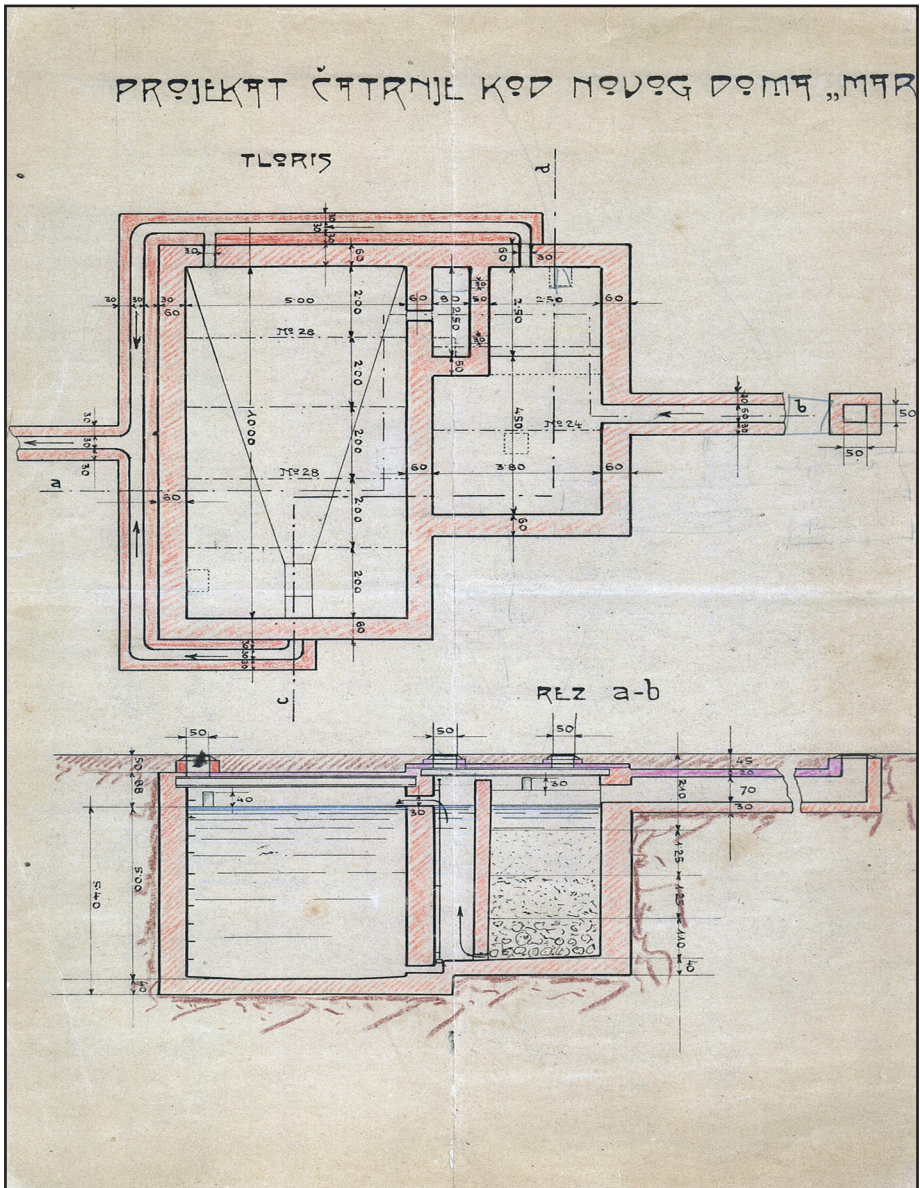
Izgled zgrade obrtničke škole za koju je projekt izradio inženjer Kamilo Tončić. Trebala se graditi neposredno do prve zgrade Zakloništa.



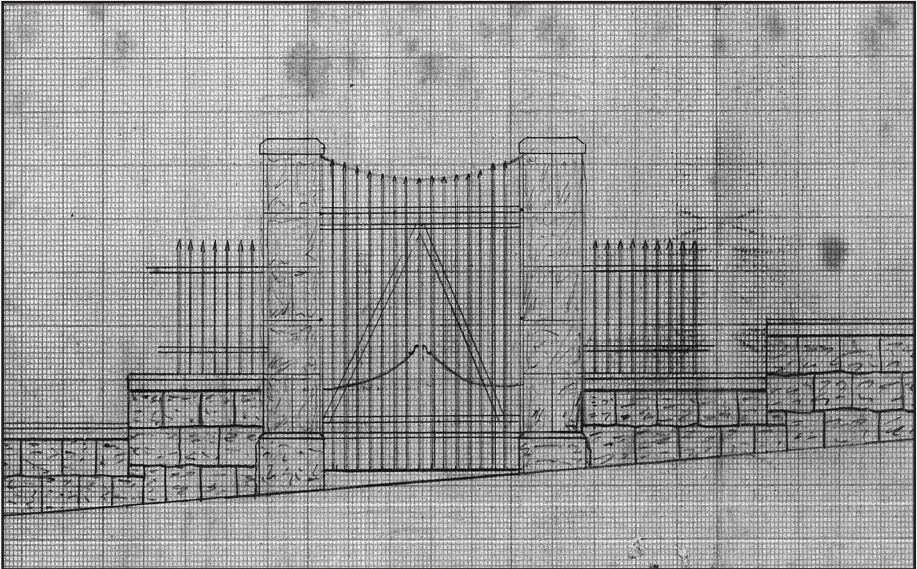
Situacijski plan nove zgrade Zakloništa Martinis Marchi u današnjoj Vukovarskoj ulici iz 1919. godine.



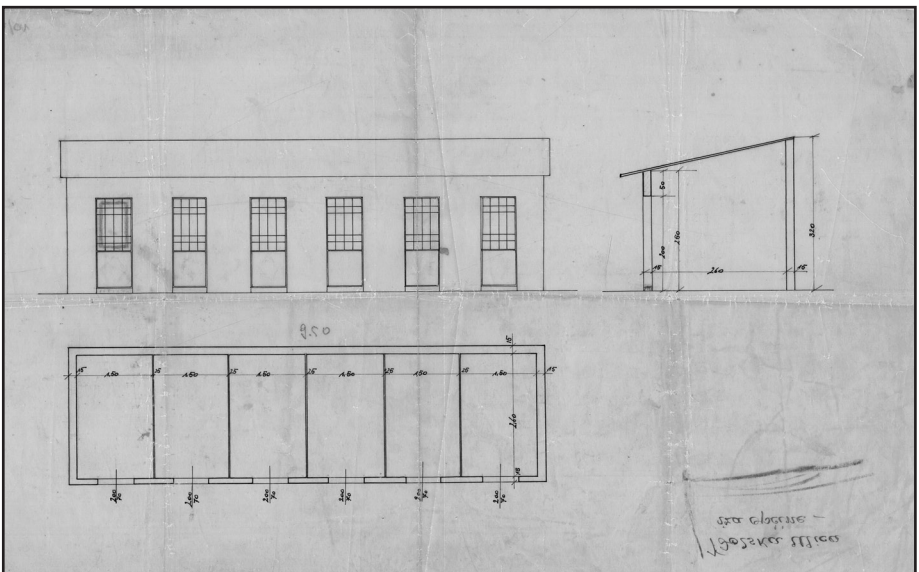
Tlocrt sutereana nove zgrade Zakloništa Martinis Marchi kojeg je 15. listopada 1911. potpisao inženjer Eduard Žagar. U tom dijelu smještene su skladišta, sprema, praonica i peglaonica rublja, konopa i sanitarne prostorije.



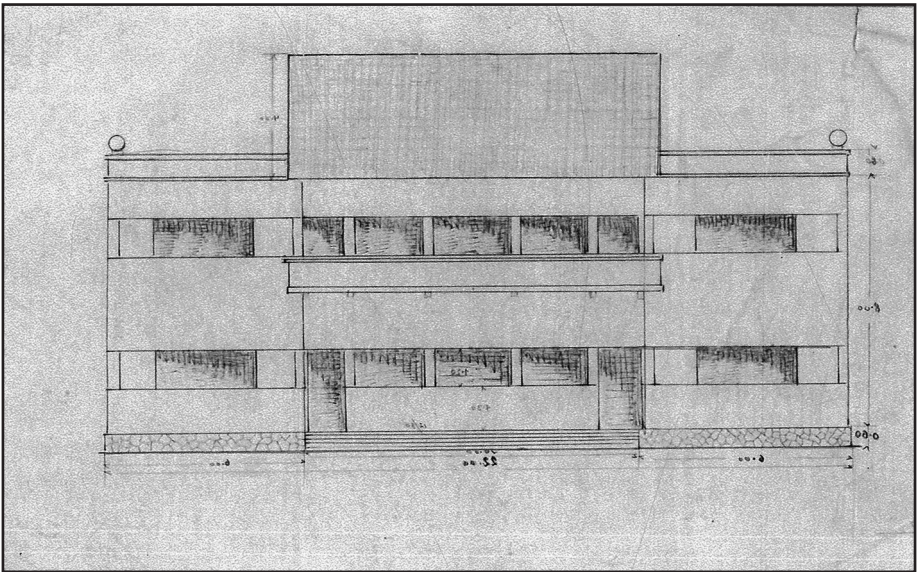
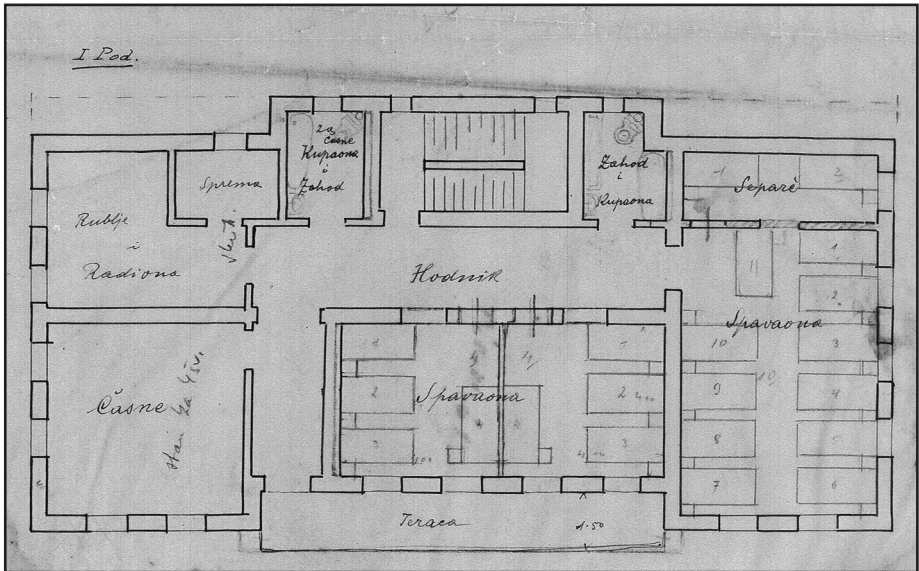
Cisterna za vodu kod novog Zakloništa, tlocrt i presjek. Sadržaj joj je 250 m kubnih, a sagrađena je u betonu. Nacrt je napravljen 1913. godine u Građevnom poduzeću i tehničkom birou ing. I. Šore



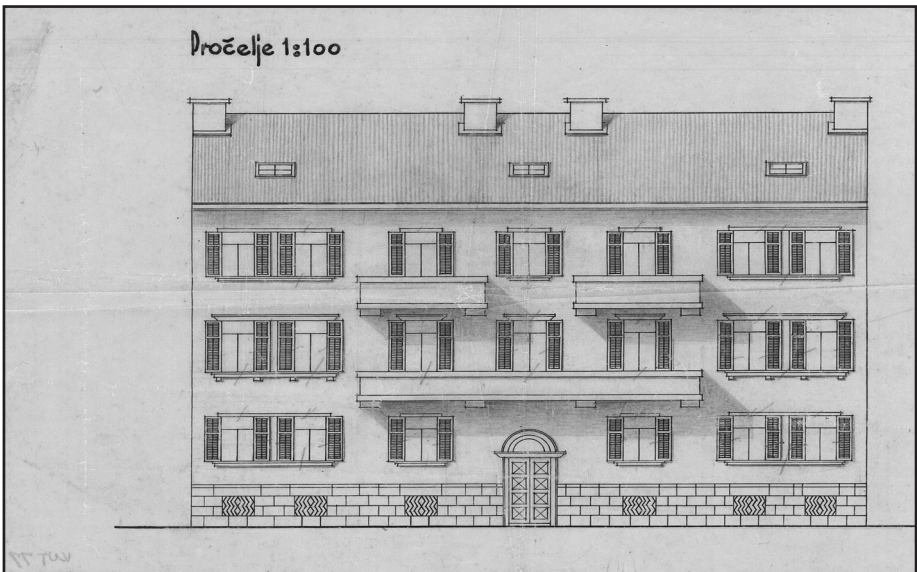
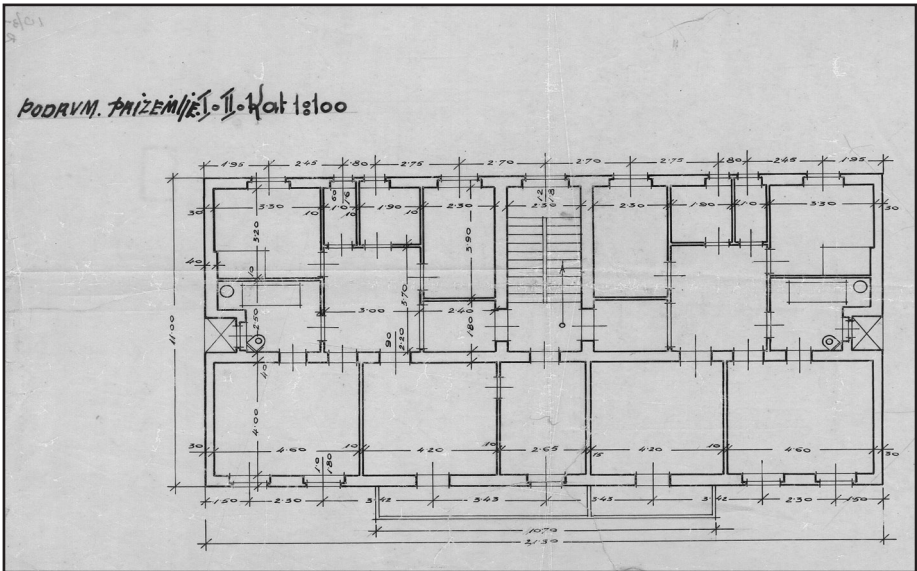
Dio nacrtu ogradnog zida novog Zakloništa prema tadašnjoj Balkanskoj ulici i Bolskom putu. Općinsko upraviteljstvo izdalo je građevnu dozvolu 27. listopada 1913. godine, a radovi su povjereni Lovri Lisičiću



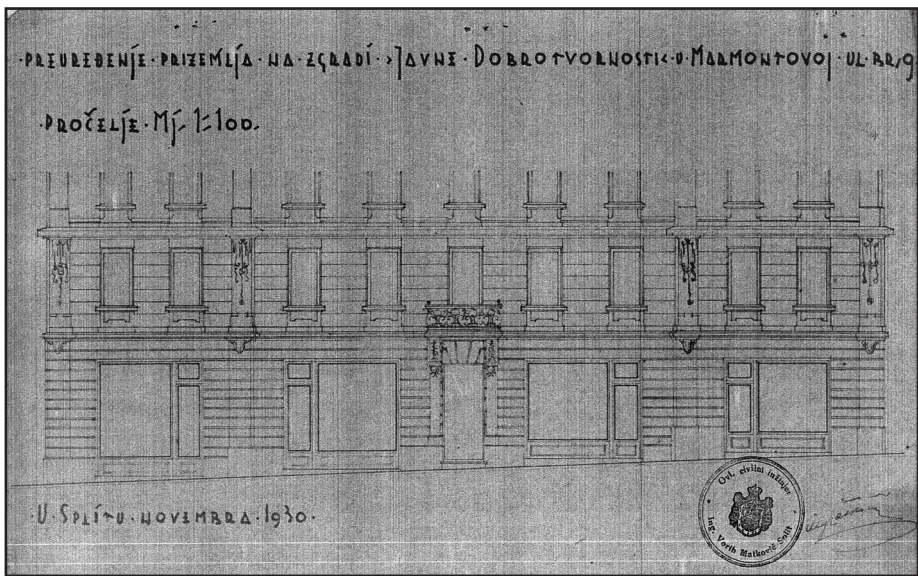
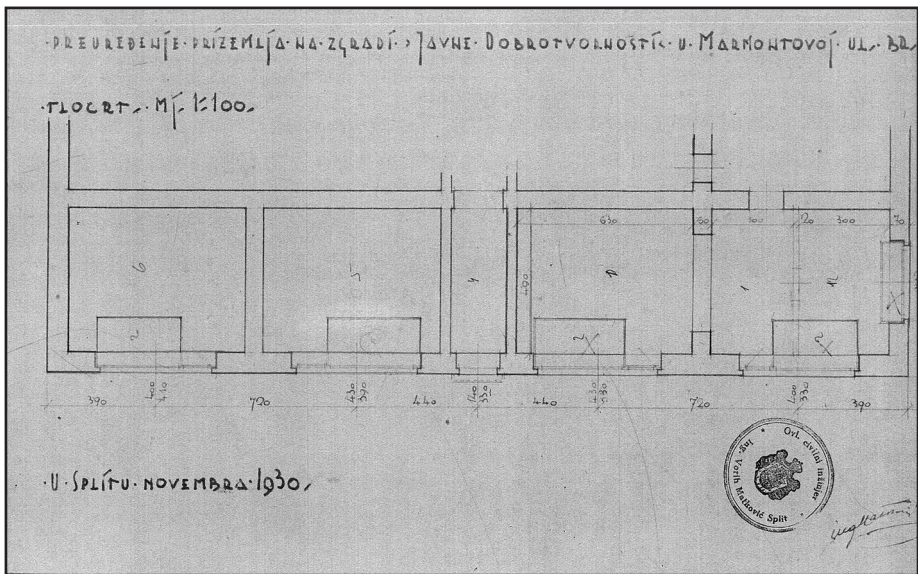
Nacrt prizemne zgrade s boksovima u Bolskoj ulici iza stare zgrade Općine. Na njemu nisu zabilježeni nikakvi podaci o autoru ili godini kad je nastao.



Nacrt jednokatne zgrade jednog zakloništa na nepoznatoj lokaciji, bez naknade autora datuma. Prikazani su tlocrti prizemlja i kata te glavno pročelje.



Tlocrt katova i glavno pročelje stambene dvokatnice u nizu u ulici Gorica. Zgrada je podignuta u razdoblju između svjetskih ratova.



Nacrt za pregradnju dućana u prizemlju kuće Duplančić iz 1930. godine na uglu današnje Marmontove i Tončičeve ulice.

FOUNDATIONS AND BUILDINGS OF THE MARTINIS MARCHI FAMILY SPLIT

Stanko Piplović

Original scientific paper

Kaštelanska 2, 21000 Split

The first official establishments providing relief for the poor in Dalmatia were founded during the French administration in 1812. Their organisation was modified in 1918, and finally the Dalmatian Diet, in 1876, enacted the specific law providing that each municipality must have local public charity boards appointed. The establishments were supported by charitable foundations of well-off people through specially bequeathed legacies in money or property.

One of these were the well-known Marchi family, natives of Bol, on the island of Brač, the first known member of them being Nikola who had moved to Split probably towards the end of the 16th century. He was a wealthy man of good reputation, dwelling in a house at today's Mihovilova Širina. He performed the town's public duties in it. Some other family members won recognition and made a great fortune, too. Among them who achieved distinction was 1663 Split born Ivan-Petar, who had connections with a number of important people and travelled a lot round the European capitals. He was one of the founders of the Illyrian Academy. He died in Venice on March 25, 1733. He was the last descendant of the Marchi family and gave all his property, in his will in 1731 to the son of his niece Vicenca and Ivan Martinis, natives of Bol, the island of Brač. Eager to keep the memory of the family, the heir added the Marchi family name to his own surname. Not even his brothers Ante, Oktavij, or Ivan-Petar had male heirs so that they bequeathed a major portion of their estate to the poor of Split. It was the way the legacy Casa d'industria e ricovere Martinis Marchi was set up as part of the Public Charity (Pubblica beneficenza). It was a charitable foundation for housing and soup kitchen for poor and needy people, managed by nine-member board with bishop Marco Calogero appointed as president.

Josip De Marchi, who was not related to the heir of the foundation, started off building a shelter. The project was run by engineer Francesco Locati. The building was erected on the plot of land, 1864 – 1871, belonging

to Public Charity, north of Manuš outskirts, along the state road to Salona. It was intended for male and female indigent people. The building fell into disuse over time and was resold to the municipality to provide office accommodation.

For the purpose of erecting a new building, the land was bought from the nuns of the Convent of St Clara somewhat eastwards along today's Vukovarska Street, the big structure having been accomplished in 1913 was built in accordance with architect Eduard Žagar's project. Owing to its versatile facilities, from the chapel, communal and events hall to handicraft workshops, it was a highly useful reception for elderly men and youth uncared-for.

In the years following the World War I, the Foundation Martini Marchi had an almshouse for elderly women, situated on the eastern side of Veli Varoš outskirts, at Soc in Popić Street. It did not have however room enough to house numerous shelter seekers that suffered many hardships, so an attempt was made over years to add on an extension or build a new one. Finally the solution to the problem was found in buying off two nearby buildings with yards and gardens from the Greek Catholic bishop Marko Kalogjera who had run into money difficulties.

In addition to these, the Foundation and Public Charity had in Split other buildings as well, mainly in the historic centre. The descendants like Aleksandar De Marchi for ex., were also house owners. The 1831 land-registry holds records of 12 of them. The typical houses follow the western wall of the Diocletian's Palace, towards the later extension of the city in today's Bosanska and Rodrigo streets. They were Rodrigo tenement houses to let, shops and storages on their ground floors. They were rather old, some dating back to the Middle Ages.

Key words: Split, Martinis Marchi family, architecture, charitable activities, buildings, shelters.